

Millaista Venäjä-yhteistyötä kannattaa rahoittaa?

Suomen ja Venäjän lähialueyhteistyö on sosiaali- ja terveysalalla virallisten ohjelmien mukaan kohdentunut tarttuvien tautien ehkäisyyn ja hoidon kehittämiseen, nuorison terveystieteiden ja huumeiden käytön ehkäisyyn, perhekeskeisten terveys- ja sosiaalipalvelujen kehittämiseen sekä kansalaisyhteiskunnan kehittämiseen. Näistä perinteisin on tarttuvien tautien ehkäisy, jossa painopiste on hiv/aids-työssä ja tuberkuloosihankkeissa. Kiinnostus lapsiin ja nuoriin on poikanut mm. kouluterveydenhuollon ja lastensuojelun hankkeita. Sen sijaan huumeiden ehkäisy on tullut mukaan vasta viime vuosina. Perhekeskeiset terveyspalvelut lienee tulkittava Venäjän perusterveydenhuollon kehittämiseksi, johon kaikki pohjoismaat ovat panostaneet.

Nämä prioriteetit ovat jättäneet jälkensä myös viimeisimpään Suomen hallituksen laatimaan Venäjä-ohjelmaan. Sen pääsanoma voidaan tulkitä siten, että yhteistyön jatkuvuus on tärkeää. Ohjelmassa todetaan, että Euroopan unionin Venäjä-politiikka ei korvaa Suomen kahdenvälistä Venäjä-politiikkaa, vaan kyse on toisiaan täydentävistä kokonaisuuden osista. Siinä todetaan myös pohjoisen ulottuvuuden ympäristö-, sosiaali- ja terveyskumppanuuden myönteinen vaikutus. On saatu aikaan hankkeita, joilla on konkreettista merkitystä koko pohjoisen ulottuvuuden alueen, ei vain Venäjän, kansalaisille. Sosiaali- ja terveysalan Venäjä-yhteistyössä onkin ollut mahdollista kehittää päättyvien

hankkeiden tilalle uusia ja vahvistaa niitä institutionaalisia siteitä, jotka yhden hankkeen keston aikana harvoin vakiintuvat. Jos kuitenkin katsotaan tilannetta kriittisesti, voidaan todeta, ettei terveysalan yhteistyön prioriteeteissa eikä toimijoissakaan ole juuri tapahtunut kehitystä sitten 1990-luvun merkittävien avausten.

Sosiaali- ja terveysalan tulevaisuutta Suomen hallituksen Venäjä-ohjelmassa luonnehditaan näin: ”Sosiaali- ja terveyssektorin yhteistyössä pyritään erityisesti tartuntatautien ehkäisyyn sekä terveiden elintapojen ja hyvinvoinnin edistämiseen mm. lähialueyhteistyöhankkeiden sekä PU:n sosiaali- ja terveyskumppanuuden avulla. Tavoitteena on myös kaventaa terveyseroja Suomen ja Suomea lähellä olevien Venäjän alueiden välillä”. Terveysalan yhteistyötä käsitellään osana lähialueyhteistyötä, jossa ”tuetaan Suomen lähinaapurustossa terveiden elintapojen edistämistä ja tarttuvien tautien (tuberkuloosi, HIV/AIDS) ennaltaehkäisyä ja hallintaa” sekä ”lähialueyhteistyön aiempien painopistealueiden – ympäristön, ydinturvan sekä sosiaali- ja terveyssektorin – ohella korostetaan entistä enemmän taloudellista yhteistyötä”.

Yhteistyössä korostuvat entiseen tapaan terveyskasvatus ja tarttuvien tautien vastainen työ. Samalla sosiaali- ja terveysalan merkitys yhteistyössä on ilmeisesti vähenemässä. Mitkä voivat olla Suomen motiivit osaltaan rahoittaa työtä, jota tehdään toisen – monien

mielestä huomattavan rikkaan – maan hyväksi, koska siitähän tässä on kysymys – vai onko? On selvää, että yhteistyön tavoitteena on maitamme koskevien uhkien torjuminen. Lisäksi mukana on humanitaarinen painotus, ahdinkoon joutuneiden ihmisten auttaminen, kuten kehitys yhteistyössä: tätä motiivia ei ole vaikea huomata, vaikka sitä ei liene virallisiin papereihin kirjattu.

Venäjän viime vuosien myönteinen talouskehitys vahvisti sitä käsitystä, että Venäjä on riittävän rikas maa huolehtiakseen ongelmistaan omin varoin. Euroopan Unionin Venäjä-rahoitus onkin sosiaali- ja terveysalalla lähes päättynyt. Myös kahdenvälisen yhteistyön suuret toimijat, kuten Ruotsi, ovat vähentäneet panostustaan. Tämä kaikki on ymmärrettävää, vielä kun otetaan huomioon, kuinka hankalaa on monesti ollut saada venäläisiä kumppaneita sitoutumaan siihen omarahoitusosuuteen, jota hankkeet vaativat. Koetaanko sitten sosiaali- ja terveysalan yhteistyö aidosti yhteiseksi työksi ja missä määrin sen – jatkossakin paljolti samana pysyvät – prioriteetit vastaavat kaikkien osapuolten intressejä? Virallisesti kyllä, mutta miten tämä virallinen näkemys syntyy?

Lähialueuetyön tuomat suomalaisten ja venäläisten väliset yhteistyösuhteet ovat sosiaalinen pääoma joka hyödyttää yhtä lailla ja ehkä jopa enemmän meitä kuin muita. Nykytilanne vaatii kuitenkin uutta strategista ymmärrystä siitä, ettei terveys ole muusta elämästä irrallinen ”korkein hyvä” vaan elämänalue, jonka kehitys on riippuvainen yhteiskunnasta ja taloudesta ja jolla puolestaan on vaikutuksensa niin talouteen kuin koko yhteiskunnan toimintaan. Sosiaali- ja terveysalan yhteistyö ja tiedonvaihto voisivat entistä useammin liittyä yritystoimintaan ja ympäristöprojekteihin, jolloin yhteistyössä olisi enemmän synergiaa ja vaikuttavuutta.

Keskeinen kehittämiskohde Suomen Venäjätyössä on myös käytännön kehittämistyön ja tutkimuksen entistä parempi yhdistäminen. On ilahduttavaa, että hallituksen Venäjä-ohjelmassa ei tässä asiassa tunnu olevan illuusioita. Tätä nykyä yhteisissä kehittämishankkeissa voidaan rahoittaa etupäässä venäläisen yhteistyökump-

panin tekemiä nopeita selvityksiä, joiden taso vaihtelee. Tieteellisesti täysipainoinen työ edellyttää sitä, että myös kotimaista tutkimuspanosta voidaan niihin sijoittaa riittävästi. Kyseessä on työajan käyttö, ja valitettavasti suomalaisten aika on kallista. Sektoritutkimuslaitoksilla on omat Venäjä-suhteensa, mutta niiden kehittäminen riippuu käytännössä rahoittavista ohjelmista ja on siksi *ad hoc* -pohjaista. Sellaisia yhteistyömuotoja, joilla on selkeä institutionaalinen jatkuvuus ja jotka tuottaisivat kansainvälisillä foorumeilla käypää tietoa, on ainakin yhteiskunta- ja terveystutkimuksessa melko vähän. Suomen Akatemialla on ollut kaksi laajaa Venäjä-tutkimuksen ohjelmaa. Olisiko mahdollista toivoa kolmatta?

Suomen Venäjä-intressi suuntautuu tällä hetkellä hyvin valtapoliittisesti ja uudet professorit saadaan esimerkiksi energiapolitiikan tai sotilaspolitiikan alueelle. Sanomalehdet käyttävät palstansa Putinin ja Medvedevin suhteiden pohdintaan. Kiinnostus naapurimaan arkielämään on mielestäni hiipunut ja tutkimusta siitä julkaistaan vähän. Muutamia lohdullisia poikkeuksia sentään on, uusimpana Elena Zdravomyslovan, Anna Rotkirchin ja Anna Temkinan toimittama kirja *Novyi byt v soveremnoi Rossii* (2009).

S i m o M a n n i l a

Kirjoittaja on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kansainvälisten asiain yksikön kehittämispäällikkö sekä sosiologian dosentti Helsingin yliopistossa ja sosiaalipolitiikan dosentti Turun yliopistossa.